

«ПЛЮРАЛІЗМ ЦІННОСТЕЙ» І. БЕРЛІНА ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ КОНЦЕПЦІЇ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

У даній статті наведений аналіз доктрини «плюралізму цінностей» Ісайї Берліна, що є теоретичним підґрунтям мультикультуралізму. Сучасне суспільство, що розвивається в умовах глобалізації, являє собою сукупність різних культур, які існують у єдиному світовому просторі. Суть концепції мультикультуралізму полягає у визнанні культурного плюралізму. «Плюралізм цінностей» І. Берліна виявляється на трьох різних рівнях: у межах однієї етичної системи, у межах однієї цінності, на рівні культурних форм. Останні створюють тільки їм властиві етичні системи і шкалу цінностей, які містить безліч спільних рис, але визнають різні і неспівмірні чесноти й концепції блага. Навіть якщо в різних системах визнаються однакові або схожі чесноти, то ранжуються вони по-різному. І не існує якогось загального стандарту, за допомогою якого цінності й чесноти, визнані в різних культурних традиціях, можуть бути врівноважені й оцінені. Цю форму несумісності цінностей і є культурний плюралізм.

***Ключові слова:** мультикультуралізм; плюралізм; культурний плюралізм; плюралізм цінностей.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство, що розвивається в умовах глобалізації, являє собою сукупність різних культур, які існують у єдиному світовому просторі. Людство поступово приходиться до усвідомлення спільності людської історії й долі. Незаперечним фактом сучасної історії є народження спільної цивілізації, яка виникла, існує і збагачується духовно завдяки внескам всіх історичних локальних цивілізацій.

У процесі побудови сучасного багатокультурного суспільства відбуваються значні зміни в його соціологічній концепції. Відповідно до суспільних змін трансформуються й численні підходи до розуміння соціальної реальності. Однією з соціологічних концепцій глобального суспільства, очевидно, є теорія і практика мультикультуралізму, основа якої – це ідея інтеграції різних культур, що дозволяє зберегти ці культури і забезпечити їх взаємодію й взаємозбагачення на основі рівноправного діалогу.

На сучасному етапі мультикультуралізм розуміється досить широко: він може бути використаний для характеристики однієї зі сторін соціологічної реальності – культурної множинності; він може також являти філософську концепцію світу; нарешті, ним позначається і сукупність політичних практик, спрямованих на управління культурним багатоманіттям. Отже, як бачимо, мультикультуралізм, висловлюючись словами аме-

риканського ліберального публіциста Річарда Бернстайна, й досі залишається «поняттям невизначеним» [1, с. 4]. проте, на думку російського політолога Емілія Паїна, «його популярність закладена у основному постулаті, що визнає самоцінність культурного різноманіття країни (регіону, всього світу) та принципову неможливість (недопустимість) ранжирування культур (у тому числі етнічних) за принципом «нижча – вища», «головна – другорядна» або «панівна – інші» [2, с. 132].

У соціологічній традиції у загальному розумінні мультикультуралізм ототожнюється з культурним плюралізмом [3], ідейні витoki якого представлені в плюралістичній концепції цінностей англійського політичного філософа Ісайї Берліна (1909–1997).

Аналіз досліджень і публікацій. Соціально-філософські ідеї Ісайї Берліна були введені в науковий дискурс насамперед зарубіжними дослідниками, про що свідчить безліч статей конструктивно-критичної спрямованості і кілька монографічних досліджень, присвячених його творчості. У контексті проблематики даної статті реальний науковий інтерес представляють чотири монографії, в яких аналізуються соціально-політичні ідеї І.Берліна.

Насамперед заслуговує на увагу дослідження Клода Галіпо (С. Galipeau) «Isaiah Berlin's Liberalism». Цікавий сам хід думки автора, який дозволяє йому актуалізувати своєрідну концепцію

лібералізму Берліна, представити цю концепцію в контексті його життєвих ідеалів (ліберальних за своєю суттю). Інакше кажучи, автор намагається проникнути у творчу лабораторію вченого, переконливо демонструючи корелятивність концепції лібералізму Берліна його життєвим принципам. У даній роботі він спробував спростувати тезу, згідно з якою плюралізм І. Берліна «підриває» підстави лібералізму.

Важливою є також монографія англійського дослідника Дж. Грея «Berlin», в якій автор намагається представити ідеї І. Берліна в більш широкому історичному та соціокультурному контексті епохи. Особливу значимість тут має аналітична інтерпретація Дж. Греєм берлінівської концепції лібералізму. Дослідник вводить в науковий обіг поняття «атональний лібералізм», звертаючись до грецької етимології слова «агон» і розуміючи його як змагання, конфлікт. Такий методологічний хід дозволяє автору визначити «атональний лібералізм» як певну форму організації соціополітичного життя суспільства, засновану на ціннісних установках, позбавлених абсолютних підстав, між якими постійно відбувається конфлікт, змагання.

На відміну від представлених вище монографічних досліджень у книзі Р. Кокіса (R. Kocis) «A critical appraisal of Sir Isaiah Berlin's political philosophy» представлено конструктивно-критичний і методологічний аналіз самого способу формування соціально-філософської концепції І. Берліна. Автор бачить основний зміст і значення вчення І. Берліна не в його спробі встановити «абсолютну істину», а в постійному наближенні до неї, тобто в оригінальній інтерпретації політичного життя як своєрідної комунікативної реальності, у сфері якої здійснюється формування морально вільної та політично-розумної особистості. У свою чергу, біографічне дослідження англійського філософа М. Ігнат'єва (M. Ignatieff) «Isaiah Berlin: A life», як і попередні монографічні роботи, має велике значення для подальшої актуалізації ідей І. Берліна, оскільки в ній визначаються соціокультурний та історичний контекст формування його особистості.

Критикуючи або запозичуючи ідеї І. Берліна, про нього у своїх роботах пишуть такі відомі зарубіжні дослідники, як Дж. Ролз, Р. Дворкін, Р. Рорті та ін. У радянський період, на соціально-філософські роботи І. Берліна посилалися А. С. Богомолів, М. А. Кіссель, А. Ф. Грязнов та ін. Проте у широких професійних колах вітчизняного соціогуманітарного знання інтерес до вчення І. Берліна поки що мінімальний, і майже відсутні роботи, в яких здійснюється аналіз концепції плюралізму цінностей в контексті теоретичного дискурсу мультикультуралізму. Тому **метою даної статті** є дослідження концепції ціннісного плюралізму Ісайї Берліна, що є теоретичним підґрунтям мультикультуралізму.

Виклад основного матеріалу. Плюралізм, будучи фундаментальною світоглядною позицією І. Берліна, вплинув не тільки на його аксіологічне вчення (теорію ціннісного плюралізму), але й на

всю творчість в цілому. Під впливом цієї позиції сформувалася концепція свободи І. Берліна, його лібералізм, який саме завдяки теорії ціннісного плюралізму набув агонального характеру. Така позиція вплинула також на розуміння І. Берліном історичного процесу, на його філософську антропологію, яку можна назвати плюралістичною, на методологію науки. Англійський вчений вважав, що всі концепції, які суперечать плюралізму, будь то концепція природної науки історії, концепція детермінізму в історії або в людській поведінці, концепція загальної історії й багато інших, є не тільки не здійсненими на практиці й такими, що суперечать нашому досвіду, але й концептуально невірними, алогічними, так само, як ідея досконалого суспільства, такої форми життя, яка включає в себе досягнення і блага інших форм.

Однією з основних характеристик вчення І. Берліна є його заперечення перфекціонізму, тобто вчень, що визнають можливість (хоча б теоретичну) досягнення досконалого суспільства. Ця характеристика поглядів вченого, що визначається багатьма дослідниками, вдало характеризується цитатою (винесеною в назву одного з останніх збірок І. Берліна «Крива деревина людства» (The Crooked Timber of Humanity) з «Ідеї загальної історії у всесвітньо-історичному плані» Іммануїла Канта: «З настільки кривої деревини, як та, з якої зроблена людина, не можна зробити нічого прямого» [4, с. 19]. На думку І. Берліна, прагнення до досконалості, яке характерне для віруючих в системи догматиків, завжди веде до нелюдяності та неминучої втрати свободи [5, с. 14-16]. Він не погоджувався з тим, що істинні блага, або справжні чесноти, є фактично такими, що їх мирне існування – це можливий стан людського життя. Згідно Берліну, багато цінностей, які розуміються ним як вищі цілі, до яких люди прагнуть заради них самих і для яких все інше є засобом, конфліктують і конкурують.

Більше того, англійський дослідник не погоджувався з тим, якщо ці конфлікти виникають, їх завжди можна залагодити за допомогою застосування раціонального стандарту. Людські блага не тільки часто несумісні, але й неспівмірні. В цьому полягає суть знаменитої доктрини ціннісного плюралізму І. Берліна. Стисло експозицію даної концепції, яку деякі науковці плюралізмом цінностей, а інші – культурним плюралізмом можна представити наступним чином:

- 1) «граничні» людські цінності і цілі множинні;
- 2) вони характеризуються об'єктивним статусом;
- 3) вони не зводяться до чого-небудь, що лежить по той бік простору цінностей і цілей, їх межею виступають вони самі;
- 4) вони не зводяться одна до одної, несумісні і непорівнянні одна з одною, їх «взаємини» характеризуються конфліктністю;
- 5) не існує нейтральної інстанції, що дозволяє здійснити їх примирення, або системи, здатної включити їх в якості позитивних елементів [14, с. 168].

Плюралізм виявляється на трьох різних рівнях:

1. У межах однієї етичної системи. Згідно Берліну, в рамках моральної або поведінкової моделі, подібної ліберальної, завжди виникають конфлікти основних цінностей, які не можуть бути вирішені за допомогою теоретичного або практичного розуму. Наприклад, в рамках ліберальної моральності свобода і рівність, справедливість і добробут визнані абсолютними благами. Вчений стверджував, що в реальному житті ці блага часто приходять у суперечність, конкуренція є їх сутнісною характеристикою, а конфлікти між ними не можуть бути залагоджені за допомогою якогось єдиного стандарту [6, с. 241-242]. На відміну від американського філософа Р. Дворкіна, який основною ліберальною цінністю називав ідею рівності [7, с. 44-57], І. Берлін вважав, що такою цінністю є ідея свободи. Однак домагання свободи, згідно Берліну, ніколи не можуть бути абсолютними, неминуче доводиться розмінювати свободу іншими цінностями, «кожна з непорушних, але несумісних цінностей повинна чимось поступитися» [5, с. 198] і це розсудливо. «... свобода, – писав І. Берлін, – може бути обмежена заради соціального добробуту, щоб нагодувати голодних, прикрити оголених, дати притулок бездомним, залишити місце для свободи інших, дозволити здійснити правосуддя і справедливість» [6, с. 10].

2. У межах однієї цінності. Кожна з цінностей, згідно Берліну, внутрішньо комплексна і іманентно плюралістична, містить у собі конфліктуючі елементи, деякі з яких є непорівнянними. Так, свобода по Берліну, навіть негативна, складається з конкуруючих і неспівмірних свобод [6, с. 234-235]. Наприклад, свобода інформації та свобода конфіденційності часто приходять у суперечність і містять в собі неспівмірні цінності. Те ж саме можна сказати про рівність, яка складається з рівностей, які змагаються між собою, таких, як, наприклад, рівність можливостей і рівність результатів. Всі ці блага не є гармонійними єдностями, а містять у собі конфлікти й неспівмірності.

3. На рівні культурних форм, що є важливою складовою мультикультуралізму. Різні культурні форми, згідно Берліну, створюють тільки їм властиві етичні системи і шкалу цінностей, які, безсумнівно, містять безліч спільних рис, але визнають різні і неспівмірні чесноти і концепції блага [5, с. 7]. Навіть якщо в різних системах визнаються однакові або схожі чесноти, то ранжуються вони по-різному. І не існує якогось загального стандарту, «архімедової точки», за допомогою якої цінності й чесноти, визнані в різних культурних традиціях, можуть бути врівноважені й оцінені. Цю форму несумісності цінностей називають культурним плюралізмом. Отже, ціннісний плюралізм Ісайї Берліна охоплює усі три форми або рівні етичних протиріч.

Основне значення теорії ціннісного плюралізму як теоретичного підґрунтя мультикультуралізму полягає в тому, що в ній заперечується можливість порівняння різних форм життя і пов'язаних з ними

благ. Під неспівмірністю розуміється несумісність цінних культурних об'єктів, видів діяльності або форм життя. Наслідком ідеї неспівмірності є визнання різноманітності непорівнянних форм людського процвітання та твердження про неможливість встановити будь-яку ієрархію форм людського процвітання. Неспівмірність і несумісність – зовсім різні феномени; несумісні цінності можуть бути співмірними. Наприклад, задоволення, отримуване від куріння, несумісне із задоволенням довгого життя, але вони співмірні. Несумісність може бути більш-менш радикальною. Іноді збільшення кількості одного блага призводить до зменшення кількості іншого, в цьому випадку необхідно вдаватися до практичної мудрості, за допомогою якої можна врівноважити ці несумісні, але співмірні цінності. Іноді несумісні блага є взаємовиключними; тоді, тільки відмовившись від інших благ, можна слідувати обраному благу. У цьому випадку блага також можуть бути повністю співмірні. Неприємності починаються тоді, коли блага одночасно сутнісно несумісні та непорівнянні. Це відбувається, коли блага тісно пов'язані з абсолютно різними несумісними формами соціального життя, в тому числі в рамках однієї культурної традиції.

В рамках будь-якої складної культури зазвичай співіснує різноманітність форм життя, кожній з яких властиві свої власні чесноти і блага. Добре про це сказав оксфордський філософ С. Гемпшир: «Через величезний вплив Юма, Канта та утилітаристів на сучасну філософську етику стало можливим забути, що протягом століть воїн і священник, землевласник і селянин, купець і ремісник, музикант і поет ... володіли абсолютно різними чеснотами та схильностями і співіснували в одному суспільстві ... Наявність різних соціальних ролей і функцій, де кожна зі своїми власними чеснотами й особливими обов'язками, було нормальною ситуацією в багатьох суспільствах протягом всієї історії» [8, с. 108]. Втілити всі ці форми життя в межах однієї біографії неможливо. «Часто цінності зіштовхуються в грудях однієї людини, і якщо так трапляється, це не означає, що одні з них повинні бути визнані істинними, а інші помилковими» [5, с. 10]. Навіть якщо різні чесноти можна поєднати в одній людині, вони будуть прагнути витіснити одна одну, вони можуть бути всі разом реалізовані, але тільки на дуже низькому рівні. Форми людського процвітання можуть бути сутнісно несумісні, тому що вони належать до соціальних структур або до культурних традицій, які самі по собі несумісні.

Аксіологічне вчення І. Берліна складалося в процесі його соціофілософської інтерпретації ідей Макіавеллі, Віко, Гердера, Герцена, Мілля, Ніцше, і всі вони, так чи інакше, вплинули на його філософію. Однак, на нашу думку, найбільш близький І. Берліну не тільки хронологічно, а й ідейно ціннісний плюралізм німецького соціолога М. Вебера. «Політеїзм «на рівні» останніх цінностей», «вічна боротьба богів» – світоглядна основа мислення

Вебера, яка чітко відображена в його соціології релігії. За ідеальними типами (раціональне начало, харизматичне і традиційне) у Вебера стоять часто несумісні цінності: 1. Етика братської любові («добро»). 2. Розум. 3. Стихійно-екстатичний початок, харизма, основа магічних релігій (краса, ірраціональна сила, статевая любов і т.д.). Вчений у своїй промові «Наука як покликання і професія» виділяє «найелементарніші випадки боротьби богів, несумісності цінностей»: «Сьогодні ми добре знаємо, що священне може не бути прекрасним, більш того, воно священне саме тому і остільки, оскільки не прекрасно ... Ми знаємо також, що це прекрасне може не бути добрим і навіть, що воно прекрасно саме тому, що не добро; це нам відомо з часів Ніцше ... І вже ходячою мудрістю є те, що справжнє може не бути прекрасним і що щось істинно лише остільки, оскільки воно не прекрасне, не священне і не добро» [9, с. 726].

Загальним для І. Берліна і М. Вебера є переконання в тому, що примирення ворогуючих цінностей є неможливим. Обидва ці мислителя вважали, що багато цінностей не тільки несумісні, але і, використовуючи термінологію Берліна, неспівмірні: ніяке наукове мислення, ніяка філософська медитація не в змозі знайти достатньо підстав для переваги однієї групи цінностей над іншою. Так, М. Вебер писав: «Як мислять собі можливість «наукового» вибору між цінністю французької та німецької культур, цього я не знаю. Тут теж суперечка різних богів і суперечка вічна... А над цими богами і їх боротьбою панує доля, але аж ніяк не «наука». Яка людина відважиться «науково спростувати» етику нагірної проповіді, наприклад заповідь «непротилежності злу» або притчу про людину, яка підставляє і ліву і праву щоку для удару? І тим не менш ясно, що тут, якщо поглянути на це з мирської точки зору, проповідується етика, що вимагає відмови від почуття власної гідності. Потрібно вибирати між релігійною гідністю, яку дає ця етика, і чоловічим достоїнством, етика якого проповідує щось зовсім інше ... Залежно від кінцевої установки індивіда одна з цих етичних позицій виходить з диявола, інша – від Бога, і індивід повинен вирішити, хто для нього Бог і хто диявол» [9, с. 726]. Крім того, що Вебер, як і Берлін, вважав, що «різні ціннісні порядки світу знаходяться в непримиренній боротьбі» [9, с. 725], він, так само, як і Берлін, усунув з поняття «раціональності» розуму «той морально етичний аспект, який становив ядро розуму в класичній філософії від Платона і Аристотеля до Канта» [10, с. 38].

І. Берлін і М. Вебер також сходяться у своєму переконанні, що істина швидше страшна і жорстока, ніж втішна, у визнанні реальності необґрунтованого і часто трагічного вибору. Німецький соціолог М. Вебер говорив: «... життя, засноване на самому собі і розуміється з нього самому, знає тільки ... несумісність найбільш принципових ... життєвих позицій і непримиренність боротьби між ними, а, отже, необхідність між ними вибирати» [10, с. 730]. «Ми засуджені вибирати, – писав, у

свою чергу, англійський філософ І. Берлін, – і кожен вибір може вести до непоправної втрати» [5, с. 11]. Дуже схожі думки. Складається таке враження, що ці слова написані однією людиною. Проте, як зазначав американський філософ та соціолог Дж. Ролз, «відмінність між поглядами Берліна і Вебера очевидна» [11, с. 94]. Позиція М. Вебера являє собою різновид ціннісного скептицизму, у нього політична трагедія виростає з конфлікту суб'єктивних цінностей, для І. Берліна ж «сфера цінностей може бути повністю об'єктивною; вся проблема в тому, що соціальний світ не здатний вмістити в себе весь набір цінностей ...» [11, с. 94]. Згідно об'єктивного плюралізму І. Берліна цінності і конфлікти цінностей є предметом знання, а необхідність радикального вибору з'являється тільки у випадку конфліктів неспівмірних цінностей.

І. Берлін обґрунтовував об'єктивність цінностей за допомогою поняття «загальнолюдський горизонт цінностей». Він вважав, що цінності об'єктивні, тобто незалежні від конкретного суб'єкта, носія цих цінностей. Згідно Берліну, причина того, чому не існує гармонійного соціального світу, міститься в самій природі цінностей і соціального світу; і «справа тут не тільки в тому, що цінності несумісні одна з одною і їх вимоги до соціальних інститутів суперечать одна одній, а й у тому, що не існує такої сукупності працюючих соціальних інститутів, які надавали б достатньо простору для всіх цінностей» [12, с. 94].

Цінності, по Берліну, не є випадковим творінням суб'єктивних людських забаганок. «У всіх людей, – писав Берлін, – повинні бути спільні цінності, інакше вони перестануть бути людьми, а також деякі різні цінності, інакше вони перестануть відрізнятися один від одного, як часто трапляється» [13, с. 13].

Незважаючи на те, що форми життя, які створені людьми, надзвичайно різноманітні, вони, згідно Берліну, не є недоступними для взаєморозуміння або взаємоспілкування. Навпаки, ці практики є взаємозрозумілими: вони не є закритими картинками світу або релятивістськими світоглядами, герметично відгородженими один від одного. Вони володіють об'єктивністю, яка походить з їх публічності і взаємної зрозумілості. Саме наявність спільного горизонту людської думки, того, що робить людей людьми, «утворює міст між ними» [5, с. 9], робить спілкування між культурами в часі і просторі можливим. «Ми вільні критикувати цінності інших культур, засуджувати їх, але ми не можемо заявляти про своє повне нерозуміння їх, або просто кваліфікувати їх як суто суб'єктивні продукти деяких істот, що жили при відмінних від наших обставинах і мали відмінні від наших смаки, які нібито не мають сенсу для нас» [5, с. 9].

Отже, варто наголосити ще раз, що у теорії ціннісного плюралізму І. Берліна немає нічого суб'єктивістського, хоча б тому, що, розуміючи індивідуальну ідентичність як продукт само-

творення за допомогою можливості вибору, він, тим не менш, визнає, що цей вибір відбувається завжди в контексті успадкованих від попередніх поколінь виборів і в контексті одночасних виборів інших. Навіть творення особистої ідентичності передбачає наявність соціальних форм, створених попередніми актами колективної самодіяльності. У теорії ціннісного плюралізму І. Берліна немає нічого суб'єктивістського ще й тому, що моральні практики розуміються ним як форми суспільного життя, що наділені об'єктивністю, яка походить з їх публічності, і почасти тому, що суб'єкти моральних виборів і суджень самі частково створені формами колективного життя й історично успадкованими практиками.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, доцільно відмітити, що одним з голов-

них внесків англійського філософа Ісайї Берліна у соціологічну теорію в цілому та становлення сучасної соціологічної концепції мультикультуралізму зокрема є ідея плюралізму цінностей. Відповідно до цієї ідеї не існує універсального стандарту, який дозволяє ранжувати або ієрархізувати людські цінності та цілі. Отже, культури та культурні форми також не можна ранжувати або ієрархізувати. Вони можуть конфліктувати, бути несумісними і неспівмірними. Тобто ми не можемо виділити, виокремити, або визначити як кращу, головну чи панівну ту чи іншу культуру. Адже кожна є рівноцінною і об'єктивною цінністю. У цьому й полягає суть мультикультуралізму, який насамперед визнає самоцінність культурного різноманіття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bernstein R. Dictatorship of Virtue. Multiculturalism and the Battle for America's Future / R. Bernstein – N.Y., 1994. – 367 p.
2. Паин Э. А. Между империей и нацией. Модернистский проект и его традиционалистская альтернатива в национальной политике России / Э. А. Паин. – 2-е изд., доп. – М.: Новое издательство, 2004. – 248 с.
3. Джери Д., Джери Дж. Большой толковый социологический словарь / Д. Джери, Дж. Джери. В 2-х томах: Пер. с англ. Н.Н. Марчук. – М.: Вече, АСТ, 1999. – Т.1 – 544 с., Т.2 – 528 с.
4. Кант И. Идеи всеобщей истории во всемирно-гражданском плане / И. Кант // Кант И. Собрание соч. В 8 т. Т. 8 / И.Кант. – М.: Чоро, 1994. С. 12-29.
5. Berlin I. The pursuit of the ideal / I. Berlin // Berlin I. The proper study of mankind / I.Berlin. – N.Y.: Farrar, Straus and Giroux, 2000. – P. 1-16.
6. Berlin I. Two concepts of liberty / I. Berlin // Berlin I. The proper study of mankind / I.Berlin. – N.Y.: Farrar, Straus and Giroux, 2000. – P. 191-242.
7. Дворкин Р. Либерализм / Р. Дворкин // Современный либерализм: Ролз, Берлин, Дворкин, Кимлика, Сэндел, Тейлор, Уолдрон. – М.: Дом интеллект. книги, 1998. – С. 44-75.
8. Hampshire S. Freedom of mind, and other essays / S. Hampshire. – Oxford: Clarendon press, 1972. – XII, 256 p.
9. Вебер М. Наука как призвание и профессия / М. Вебер // Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – М.: Прогресс, 1990. – С. 707-735.
10. Гайденко П.П. Социология Макса Вебера / П. П. Гайденко, Ю. Н. Давыдов // Вебер М. Избранные произведения / М.Вебер. – М.: Политиздат, 1990. – С. 5-41.
11. Ролз Дж. Идеи блага и приоритет права / Дж. Ролз // Современный либерализм: Ролз, Берлин, Дворкин, Кимлика, Сэндел, Тейлор, Уолдрон. – М.: Дом интеллект, книги, 1998. – С. 76-107.
12. Verri A. Pluralism© culturale e itinerari della liberta: Profilo di Isaiah Berlin / A. Verri // Segni e comprensione. – 1988. – N 4. – 84-90.
13. Первушина В.Н. Современная этика: проблемы детерминизма и свободы воли / В. Н. Первушина. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1993. – 111 с.
14. Паньковский А. Агональный либерализм Исайи Берлина / А. Паньковский // Логос. – 2003. – № 4-5 (39). – С. 166-177.

Л. А. Ляпина,

*Черноморский государственный университет
имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

«ПЛУРАЛИЗМ ЦЕННОСТЕЙ» И. БЕРЛИНА КАК ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА КОНЦЕПЦИИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА

В данной статье представлен анализ доктрины «плюрализма ценностей» Исайи Берлина, которая является теоретическим основанием мультикультуралізма. Современное общество, развивающееся в условиях глобализации, представляет собой совокупность различных культур, которые существуют в едином мировом пространстве. Суть концепции мультикультуралізма заключается в признании культурного плюрализма. «Плюрализм ценностей» И. Берлина проявляется на трех различных уровнях: в пределах одной этической системы, в пределах одной ценности, на уровне культурных форм. Последние создают только им присущие этические системы и шкалу ценностей, содержат множество общих

черт, но признают разные и несоизмеримые добродетели и концепции блага. Даже если в разных системах признаются одинаковые или похожие добродетели, то ранжируются они по-разному. И не существует какого-либо общего стандарта, с помощью которого ценности и добродетели, признанные в разных культурных традициях, могут быть уравновешены и оценены. Эту форму несовместимости ценностей и называется культурный плюрализм.

Ключевые слова: мультикультурализм; плюрализм; культурный плюрализм; плюрализм ценностей.

L. A. Liapina,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

ISAIAH BERLIN'S «VALUE PLURALISM» AS THE THEORETICAL BASIS OF THE CONCEPT OF MULTICULTURALISM

This article presents an analysis of the doctrine of «value pluralism» Isaiah Berlin, which is the theoretical foundation of multiculturalism. Modern society, developing in conditions of globalization, is a collection of diverse cultures that exist in the same world space. The essence of the concept of multiculturalism is the recognition of cultural pluralism. «Pluralism of values» I. Berlin is shown at three different levels: within the same ethical system, within the same values at the level of cultural forms. Recent create only their inherent ethical system and the scale of values, contain a lot of similarities, but recognize different and disparate concepts of virtue and good. Even if in different systems of the same or similar recognized virtue, they are ranked differently. Nor are there any common standard by which the values and virtues recognized in different cultural traditions, can be balanced and evaluated. This form is called the incompatibility of values and cultural pluralism.

Keywords: multiculturalism; pluralism; cultural pluralism; pluralism of values.

Рецензенти: *Гавеля В. Л., д. філос. н., професор;
Коробов В. К., к. соц. н., доцент.*

© Ляпіна Л. А., 2015

Дата надходження статті до редколегії 10.03.2015